

वाढदिवस..

माणूस जन्माला येतो ते, त्याचा अखेरचा श्वास ह्यात त्याला कैक श्वासांचं आयुष्य बहाल केलंय. जन्माला आल्यानंतरचा मोकळा श्वास आणि शेवटचा श्वास ह्याच्या मधला काळ म्हणजे जीवन. जगणं आणि जीवन जगणं ह्यात खूप फरक आहे.

मूल जन्माला येतं त्यावेळी त्याला पंचेंद्रियांची देणगी बहाल केलेली असते पण ही पंचेंद्रिये कालानुरूप विकसित होतात. त्यांच्या संवेदनांत वाढ होत जाते. बुद्धिमत्ता आणि स्मरणशक्ती ही अशीच माणसाला मिळालेली दैवी देणगी. त्यामुळे प्रत्येक व्यक्तीमध्ये एक खास शैली असते. त्या बुद्धिमत्तेमुळे आणि अंगभूत कौशल्यांमुळे एक परिपूर्ण व्यक्तिमत्त्व घडण्यास जणू मदत होते. माणसाच्या शारीरिक आणि बौद्धिक वाढीसोबत ही कौशल्ये विकसित होतात. अंगभूत प्रतिभेला मेहनत आणि चिकटीची जोड मिळाली की एक सामान्य व्यक्तिमत्त्व उदयास येते. जसे गानकोकिळा लतादीदी, मास्टर ब्लास्टर सचिन तेंडुलकर, स्वरभास्कर पंडित भीमसेन जोशी, भावगंधर्व पंडित हृदयनाथ मंगेशकर, आशा भोसले अशी कितीतरी असामान्य व्यक्तिमत्त्व घडतात.

ही झाली उत्तुंग व्यक्तिमत्त्वं पण सर्वसामान्य लोकांमध्ये देखील अशीच उत्तरोत्तर प्रगती होत असते. ह्या प्रगतीचे क्षण साजरे करायलाच हवे. माणसाच्या आयुष्यातील हे आनंदाचे आणि उत्साहाचे क्षण साजरे केल्याने नवीन इप्सित साध्य करायला नवीन ऊर्जा प्राप्त होते.

माणसाचा जन्मदिवस हा त्याच्या पालकांसाठी आणि आप्तजनांसाठी एक आनंदाचा क्षण असतो. भक्त कबीर म्हणतात,
'जब हम पैदा हुए ।
जग हंसैं हम रोए ।
ऐसी करनी कर चलो ।
जग रोए हम हंसैं ।'

त्यामुळे माणसाचा जन्मदिवस हा पुढे त्याचा वाढदिवस म्हणून साजरा केला जातो, तो एक खास दिवस असावाच. माणूस तसा समाजप्रिय प्राणी. अवतीभोवती सगळेजण असताना आणि त्यात असे आनंदाचे क्षण साजरे करायला त्याला निमित्तच लागते, त्यामुळे वाढदिवस हे त्यासाठी मोठं निमित्त.

वाढदिवस हा एक कौतुक सोहोळा. त्यात लहान वयात साजरे झालेले वाढदिवस त्या त्या

वयोगटातल्या मुलांना निश्चित आनंद देऊन जातात. त्या बालवयातील ते आनंदाचे क्षण साजरे करण्याचे वय, तो निष्पपापणा आणि उत्साह, वाढदिवस साजरे करायला एक प्रकारचे नवचैतन्य निर्माण करतात.

माणूस कालानुरूप वयाने मोठा होतो, कौटुंबिक जबाबदारी, व्यावसायिक आणि नोकरीतील जबाबदारी आणि सामाजिक भान ह्या चक्रात अडकल्यानंतर हेच वाढदिवस जणू सोपस्कार वाटू लागतात. अश्या वेळी त्या वाढदिवसातील चैतन्य कदाचित हरवून जाते. अश्यावेळी एका सरळसोट आयुष्यात जणू हे वाढदिवस साजरे करणे म्हणजे माणसाला एक औपचारिकता वाटू लागते. तसेच काही तरी यश प्राप्त केल्याशिवाय असे celebration ही निव्वळ औपचारिकता वाटते अथवा असे celebration अवास्तव वाटू लागते. त्या एकसुरी आयुष्यात मात्र त्याच्या आप्तजनांनी आठवणीने हे वाढदिवसाचे निमित्त साधत ते आनंदाचे क्षण साजरे केल्याने त्या व्यक्तीला नवीन उत्साह आणि समाधान मिळते.

आपल्या हिंदू धर्मात वाढदिवस तिथीप्रमाणे साजरा करण्याची प्रथा आहे. त्यामागचे शास्त्रीय कारण म्हणजे माणूस ज्या तिथीला जन्माला आलेला असतो त्या तिथीला एक प्रकारची सकारात्मक स्पंदने निर्माण होतात, अश्या वेळी त्या व्यक्तीला दिलेल्या शुभेच्छा आणि शुभ आशीर्वाद ह्याचा, त्याच्या भावी आयुष्यावर सकारात्मक परिणाम घडतो. त्यावेळी जेष्ठांचे आशीर्वाद आणि आप्तजनांच्या शुभेच्छा, त्या व्यक्तीच्या आयुष्यात सकारात्मक बदल घडविण्यास कारणीभूत ठरतात. वाढदिवसाच्या दिवशी निरांजनाने औक्षण करण्याची प्रथा आहे त्यामुळे त्या व्यक्तीस पुढील आयुष्यासाठी सकारात्मक ऊर्जा प्राप्त होते.

ह्या वाढदिवसाचा मात्र, राजकारणी लोक आणि सेलेब्रिटी लोक, त्यांचे स्वतःचे अवास्तव महत्व वाढविण्यासाठी उपयोग करत असतात. जनमानसात आपली प्रतिमा आणि ओळख कायम राहावी त्यासाठी येनकेन प्रकारे ह्या वाढदिवसाचे निमित्त शोधून, जनतेला जणू वेठीस धरतात. मग ते वाढदिवस साजरे करण्यासाठी आयोजित केलेले मोठमोठे कार्यक्रम, त्याची अवास्तव पोस्टरबाजी, त्यामुळे शहरास येणारे आंगळवाणे रूप ह्या गोष्टींचा विचार केला तर ह्या सेलेब्रिटींचे वाढदिवसाचे सोहळे हे सर्वसामान्य जनतेसाठी तापदायक असू शकतात.

काही उत्तुंग व्यक्तिमत्त्वाची माणसं मात्र त्यांचे वाढदिवस अत्यंत साधेपणाने साजरे करतात. महान उद्योगपती रतन टाटा, दानशूर उद्योगपती अझीझ प्रेमजी, नारायण मूर्ती अशी किती उदाहरणे द्यावीत जी अशी उत्तुंग व्यक्तिमत्त्वाची माणसं त्यांचे वाढदिवस साजरे न करता, एक सामाजिक भान राखून आणि सामाजिक बांधिलकी जोपासत, समाजासाठी दानशूरपणे सढळ हस्ते मदत करत असतात, पण ते करत असताना त्याचा अजिबात बोभाटा होऊ देत नाहीत.

ही झाली राजकारणी, सेलिब्रिटी आणि असामान्य व्यक्तिमत्वांची उदाहरणे. मात्र सामान्य माणसाने त्याच्या आनंदाचे क्षण आपल्या आप्तजनांसोबत साजरे करावेत आणि त्यासाठी वाढदिवस हे एक चांगले निमित्त असते.

एक गोष्ट मात्र प्रत्येक व्यक्तीने मनात ठसवायला हवी की वाढदिवस साजरे करण्याची प्रथा सुरू ठेवण्यासोबत, त्या वर्षभरात काही तरी उल्लेखनीय कर्तव्ये पार पाडली आहेत काय ह्याचा मागोवा घेणं गरजेचं आहे, त्यापुढे जाऊन असे म्हणू शकतो की 'वाढ' दिवस साजरा करण्याआधी त्या वर्षभरात आपल्या स्वतःच्या व्यक्तिमत्वात आणि प्राप्त केलेल्या यशात वाढ झाली आहे काय? खरंच काही उल्लेखनीय बाबी घडल्या आहेत काय ? मग ते वैयक्तिक योगदान असो अथवा सामाजिक योगदान असो, असे काही तरी उल्लेखनीय यश संपादन करायचा ह्याचा मनाशी बाळगला पाहिजे, ज्यामुळे तो दिवस साजरा करताना मनाला समाधान प्राप्त होईल. आपण जगत असलेले आयुष्य हे इतरांसाठी आनंदमय आणि समाधानदायक असावे, ह्याची मनोमन खात्री असावी. आपण आपल्याला मिळालेले आयुष्य सुखासमाधानात आणि आनंदात घालवताना त्याचा प्रत्यय आपल्या सभोवतालच्या लोकांनाही देणे गरजेचे आहे. ही आनंदाने आणि मनमुरादपणे आयुष्य जगण्याची कला जणू अवगत करून घ्यायला हवी. मग ते वाढदिवसाचे क्षण स्वतःला आणि इतरांना आनंद, उत्साह देत असतात.

एक महान तत्त्ववेत्ता म्हणतो, 'आपण जन्माला येतो, तो क्षण म्हणजे जीवनाची सुरुवात. खरं तर त्याच वेळी, तिथेच मरणही ठरलेलं. जन्म आणि मृत्यू यामधील अनेक क्षण म्हणजे जीवन, ते मनमुराद जगलेच पाहिजे. चौऱ्यांशी दशलक्ष योनीतून मिळालेला मनुष्यजन्म हा खास उल्लेखनीय गोष्टी आणि काहीतरी विशेष यशाने नटलेला हवा.

खरं म्हणजे आपण क्षणाक्षणाला जीवन जगतो, तसेच क्षणाक्षणाला मरतो कारण तेच मनमुराद जगलेले क्षण आपल्या आयुष्यातील काळ कमी करत असतात.

काही वेळा एका ठराविक वयानंतर तर जगणं इतकं साचेबद्ध होऊन जातं की दिवस सरत जातात आणि आपलं आयुष्य वाढत जातं आणि जणू हेच आयुष्य एकसुरी वाटू लागतं. अश्या वेळी हेच 'वाढदिवस' हे जणू 'काढदिवस' वाटू लागतात.

ह्या 'काढ' दिवसांचं रूपांतर पुन्हा 'वाढ' दिवसात करायचं असेल तर आपल्याला लाभलेले आयुष्य, आहे तसे स्वीकारत आनंदाने आणि मनमुरादपणे जगले पाहिजे. तसेच ज्या लोकांचे आयुष्य, असेच एकसुरी आणि व्यथेने भरलेले आहे अश्या व्यक्तींना, जसे वृद्धाश्रमातील जेष्ठ व्यक्ती असोत अथवा

अनाथ आश्रमातील लहान मुले असोत, अश्या वंचित लोकांचे वाढदिवस साजरे करण्यासाठी पुढाकार घ्यायला हवा, जेणेकरून त्यांच्या आयुष्यात नवचैतन्य निर्माण होईल आणि त्यांना जगण्याची नवी उर्मी प्राप्त होईल. ह्याच भावनेतून आजची तरुण पिढी, वाढदिवसाच्या समारंभपूर्वक सादरीकरणाला फाटा देत, त्यांचे वाढदिवस समाजातील अश्या वंचित घटकांसोबत साजरे करत असतात. ह्यातून त्यांच्या सामाजिक प्रगल्भतेची जाणीव अधोरखित होते. तसेच आपल्या आर्थिक आणि सामाजिक दर्जाचे ओंगळवाणे प्रदर्शन न करता, सामाजिक भान ठेवून 'वाढदिवस' साजरे करणे, ही त्या व्यक्तीच्या प्रगल्भ व्यक्तिमत्त्वाची उत्तम लक्षणे अधोरखित करतात.

- मनोज कुरुंभटी